

внешкольное воспитание, духовно-моральное развитие личности; научный поиск путей решения фундаментальных проблем воспитания ученической и студенческой молодежи, разработка образовательных технологий воспитания и программно-методического обеспечения подготовки педагогических кадров к осуществлению воспитательного процесса в учебном заведении, проведение апробации и внедрение результатов научных исследований по проблеме инновационных технологий в практику работы общеобразовательных и высших учебных заведений разных типов и видов аккредитации.

Ключевые слова: Т. Д. Демьянюк, педагогическое наследие, педагогические идеи, теория и практика воспитания, патриотизм, Родина.

Summary. The article is devoted to the contribution of a famous Ukrainian scientist Tamara Dmytrivna Dem'yanyuk in the development of the theory and practice of education in Ukraine, civic orientation of her heritage. The main directions of the activity of the pedagogue like civic, family, labor, preventive, out-of-school education, moral development of a personality are analyzed; scientific search of the ways of solving fundamental problems of education of pupil's and student's youth, elaboration of educational technologies and program-methodological ensuring for training pedagogical staff to organize educational process in educational establishment, approbation the results of scientific researches in the problem of innovative technologies in the practice of general secondary and higher educational establishments different types and kinds of accreditation.

Key words: T. D. Dem'yanyuk, pedagogic heritage, pedagogic ideas, theory and practice of education, patriotism, Motherland.

Стаття надійшла до редакції 06.11.2015

О. А. Пташук

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАКЛАСНІЙ ТА ПОЗАУРОЧНІЙ РОБОТІ

Анотація. У статті розкрито значення позакласної та позаурочної роботи в формуванні естетичної культури молодших школярів. Обґрунтовується роль естетичного виховання в процесі розвитку особистості учня. Висвітлюються особливості розвитку морально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів та їх місце у формуванні естетичної культури. Визначено місце позакласної та позаурочної роботи в єдиній системі виховання школярів.

Ключові слова: естетичне виховання, естетична культура, позакласна робота, позаурочна робота, молодші школярі.

Постановка проблеми. На сучасному етапі Україна переживає складний кризовий період. Зміни відбуваються не лише у політиці й економіці, але й у свідомості людей. Проблеми морально-естетичного

навчання і виховання опинилися у центрі уваги суспільства. Вирішення означених проблем є одним із основних завдань суспільства.

Проблеми формування естетичної культури особистості потребують найшвидшого вирішення, тому що зволікання негативно впливає на формування особистості молодшого школяра. А якщо більш конкретно, то вчені наголошують на зосередженні уваги на формуванні творчого ставлення дитини до дійсності, сприйняття нею явищ дійсності під естетичним кутом зору. У контексті висловленого одним із найважливіших завдань сучасної системи освіти є формування потреби дитини у красі та діяльності за законами краси.

Концепція загальної мистецької освіти, розроблена відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту», враховує сучасні культуротворчі процеси в Україні, що формуються на засадах багатовікових вітчизняних традицій. Ми повинні прагнути до того, щоб ціннісне ставлення до світу подавалося крізь призму етнонаціональної специфіки, тоді воно стане ефективним засобом виховання естетичної культури, патріотичних почуттів, громадянської позиції особистості. Дитина повинна сприймати національні цінності через художню спадщину, в якій акумульовано емоційно-естетичний досвід поколінь. Багато авторів вважають, що формування естетичної культури є одним із провідних у формуванні особистості школяра [2, с. 65].

У національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ столітті визначено основну мету освіти, спрямованої на естетичне виховання та всебічний розвиток людини як найвищої цінності суспільства, формування її духовних смаків, ідеалів та розвитку художньо-творчих здібностей.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Питання розвитку естетичної культури та прищеплення її особистості досліджується і широко популяризується науковцями.

В останні роки з'явилося немало праць науковців і педагогів-практиків, присвячених її дослідженню (Ю. П. Азаров, М. Я. Антоненко, І. А. Зязюн, Л. В. Калініченко, В. А. Мосіященко, М. І. Мухін, Т. Г. Русакова, М. Д. Ярмаченко [3, с. 23].

Питання естетичного розвитку особистості знайшли своє відображення в працях: А. І. Бурової, В. Г. Бутенка, Н. О. Ветлугіної, Н. С. Вітковської, І. Ф. Гончарової, Д. М. Джоли, В. І. Дряпки, Б. Т. Лихачова, О. Б. Петренко, Н. В. Тарапаки та інших [6, с. 32].

Мета статті: обґрунтувати необхідність розвитку естетичної культури молодших школярів у позакласній та позаурочній роботі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особистісна орієнтація сучасної освіти передбачає залучення молодої людини до естетичного досвіду людства, до творчої діяльності, що є основою естетичного розвитку особистості. У зв'язку з цим важливого значення набуває осмислення конкретних питань естетичного виховання і естетичної діяльності та базових теоретичних засад формування естетичної культури особистості.

Позакласна і позаурочна робота відіграє важливу роль у вирішенні багатьох виховних і навчальних завдань. Педагогічно організовані заняття у вільний час створюють умови для виявлення, задоволення і розвитку

інтересів і нахилів кожного учня, для розвитку творчих здібностей школярів. Заняття різноманітних гуртків: предметних, технічних, молодіжних і спортивних створюють надзвичайно сприятливі умови для індивідуалізації та диференціації навчально-виховного процесу, де досягнення успішні не лише в розумовому розвитку, але також і в моральному, фізичному, трудовому й естетичному вихованні. Спеціальні дослідження свідчать, що позакласні та позаурочні заняття дають можливість успішно розвивати інтелектуальні здібності й особливості учнів (мислення, спостережливість, увагу, пам'ять, уяву), вдосконалювати навички навчальної праці (письма, читання, розв'язування задач, обчислень, алгебраїчних перетворень, вимірювань геометричних величин тощо). Тим самим позакласні заняття сприяють досягненню успіху в навчанні школярів.

Естетичне начало закладено в людській праці, в діяльності людини, спрямованої на перетворення навколишньої дійсності і самого себе. Важливо пробудити у школярів прагнення стверджувати красу в школі, вдома, усюди, де вони проводять час, займаються справами або відпочивають. Дітей слід більше залучати до того, щоб вони створювали естетичну обстановку в школі, в класі, в квартирі. Надзвичайно великий інтерес в цьому плані представляє досвід А. С. Макаренка. У керованих ним навчально-виховних закладах очевидці відзначали масу квітів, блискучий паркет, дзеркала, білосніжні скатертини в їдальнях, ідеальну чистоту в приміщеннях [1, с. 14].

Нічим не замінне джерело прекрасного – природа. Вона дає найбагатший матеріал для розвитку естетичного чуття, спостережливості, уяви. «А воля, а простір, прекрасні околиці містечка, а ці пахучі яри і гойдаються поля, а рожева весна і золотиста осінь, хіба не були нашими вихователями? – писав К. Д. Ушинський. – Називайте мене варваром у педагогіці, але я виніс із вражень мого життя глибоке переконання, що прекрасний ландшафт має такий величезний виховний вплив на розвиток молодої душі, з яким важко суперничати впливу педагога...» [4, с. 52].

Розвиток естетичної культури, будучи одним із компонентів цілісного педагогічного процесу, покликаний сформулювати у школярів прагнення і вміння будувати своє життя за законами краси.

Шкільна програма, хоч би як вона відповідала потребам часу, не може дати повного обсягу знань, не встигає за новими науковими відкриттями. Заповнити цю прогалину покликана система різноманітної за змістом і формою позакласної та позашкільної роботи. Педагогам слід частіше звертатися до творів письменників, композиторів, художників, які оспівують красу природи. Вихованню естетичного ставлення до природи активно сприяють бесіди та конференції за творами художньої літератури [5, с. 30].

Позакласна і позаурочна робота є також необхідною ланкою і в єдиній системі виховання школярів. У позаурочний час продовжується цілеспрямована робота з морального і розумового виховання школярів. Діти розширюють і поглиблюють свої уявлення про розвиток природи, суспільства, науки і техніки, довідаються більше про своє рідне місто чи село, про свою Батьківщину, про весь світ.

Позакласні заняття допомагають створити в школі атмосферу багатого духовного життя, сприяють розвитку пізнавальних інтересів, потреб і практичних умінь. Величезні можливості мають позаурочні заняття для розвитку допитливості, спостережливості і творчій самостійності учнів. Заняття в гуртках і клубах, екскурсії, конкурси і вікторини, завдання з позакласного читання, практичні роботи пробуджують у школярів допитливий інтерес до знань, до життя і праці.

У процесі позакласної і позаурочної роботи продовжується моральне виховання учнів, що здійснюється в умовах сприятливого оточення, серед ровесників; створюються можливості для виховання у дітей моральних принципів, для виховання патріотизму, чесності, для засвоєння правил культурної поведінки [7, с. 39].

Подальший розвиток на позакласних і позаурочних заняттях одержують отримані на уроках естетичні враження. У нових видах діяльності і нових формах організації занять зростають можливості для розвитку естетичних почуттів, художніх смаків, здібностей створювати прекрасне в житті й у мистецтві. Естетичне виховання, як і моральне, охоплює всі види діяльності дітей. Не тільки спеціальні заняття з естетичного виховання, але і кожен позакласний захід повинен розвивати інтерес до художньої творчості.

Зважаючи на сучасний стиль життя суспільства, на появу нових технологій та витіснення активного способу життя, а саме прогулянок на природі, екскурсій до музеїв, галерей та ін. гострим питанням постало виховання естетичної культури молодших школярів. Саме воно спрямоване на формування здатності сприймати дитиною прекрасне у навколишньому середовищі і мистецтві, на розвиток естетичних почуттів, суджень, смаків, умінь, творчих здібностей, потреби брати участь у створенні прекрасного в житті і художній творчості.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Зважаючи на викладене вище, можна стверджувати, що формування естетичної культури, яке здійснюється у вільний від навчання час, спрямовується на задоволення культурних запитів й інтересів дітей молодшого шкільного віку.

Отже, дуже важливим питанням сьогодення є прищеплення естетичних засад школярам. Проте найбільш вдалим це буде у роботі із молодшими школярами, тому що особливостями цього віку є сприятливість, емоційність, в них дуже гарно розвинена уява. У цьому віці превалює практичне, предметно-образне мислення. Все це робить процес прищеплення естетичних засад простішим. Проте вчителям слід звертати належну увагу на реалізацію цього завдання. Інакше прагнення до пізнання естетичного, пропущене у молодшому шкільному віці, у дитини може зруйнуватися.

Провідне місце у системі естетичного виховання учнів належить школі. Останнім часом робота школи в цій галузі значно покращилася. Усе більше утверджується погляд на естетичне виховання як на справу всього педагогічного колективу, а не тільки вчителів літератури, музики та співів, образотворчого мистецтва. Введено факультативи з основ естетики, мистецтвознавства. Школи дбають про те, щоб і праця, і побут, і поведінка – все, що оточує дитину, виховувало її естетично.

Із покращенням матеріальної бази шкіл, оснащенням їх технічними засобами стало можливим урізноманітнювати форми і методи роботи, підвищувати їх ефективність. Великі успіхи присутні в розвитку художньої самодіяльності, гурткової роботи.

Список використаних джерел:

1. Артеменко М. М. Природа і естетичне виховання учнів: навч.-метод. посіб. / М. М. Артеменко. – К.: Рад. шк., 1984. – 80 с.
2. Голінська Т. М. Основні положення естетичного розвитку молодших школярів засобами поєднання різних видів мистецтва / Т. М. Голінська // Педагогіка. – 2009. – № 2-3. – С. 65-67.
3. Калініна Л. Проблема формування естетичних смаків особистості у сучасних педагогічних дослідженнях / Л. Калініна // Рідна школа. – 2008. – № 5. – С. 23-25.
4. Мосіяшенко В. Естетичне виховання – складова педагогічної системи К. Д. Ушинського / В. Мосіяшенко // Шлях освіти. – 2003. – № 2. – С. 51-54.
5. Печерська Е. Інтегрований вплив музики і природи на естетичне виховання / Е. Печерська // Початкова школа. – 2002. – № 7. – С. 29 – 32.
6. Русакова Т. Г. Становление духовного опыта личности в младшем школьном возрасте / Т. Г. Русакова // Педагогіка. – 2009. – № 2. – С. 32.
20. Щербо А. Б. Формы і методи позакласної роботи з естетичного виховання учнів / А. Б. Щербо, Д. М. Д жола. – К.: Радянська школа, 1972. – 166 с.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Artemenko M. M. Pryroda i estetychne vyhovannya uchniv [Nature and aesthetic education of schoolchildren] / navch. - metod. posib. / M. M. Artemenko. – K.: Rad. shk. , 1984. - 80 s. (in Ukrainian)
2. Holins'ka T. M. Osnovni polozhennya estetychnoho rozvytku molodshykh shkolyariv zasobamy poyednannya riznykh vydiv mystetstva [The main ideas of aesthetic training of junior pupils by means of joining different kinds of art] / T. M. Holins'ka // Pedagogika. – 2009. – № 2-3. – S. 65-67. (in Ukrainian)
3. Kalinina L. Problema formuvannya estetychnykh smakiv osobystosti u suchasnykh pedahohichnykh doslidzhennyakh [The problem of forming aesthetic manner of a person in modern pedagogical researches] / L. Kalinina // Ridna shkola. – 2008. – №5. – S. 23-25. (in Ukrainian)
4. Mosiyashenko V. Estetychne vykhovannya – skladova pedahohichnoyi systemy K. D. Ushynskoho [Aesthetic education as a component of the Ushynskiy's pedagogical system] / V. Mosiyashenko // Shlyakh osvity.– 2003. – № 2. – S. 41-54. (in Ukrainian)
5. Pechers'ka E. Integrovany vplyv muzyky i pryrody na estetychne vyhovannya [Integrated influence of music and nature on the aesthetic education] / E. Pechers'ka // Pochatkova shkola. – 2002. – № 7.– S. 29-32. (in Ukrainian)

6. Rusakova T. G. Stanovlenie duhovnogo opyta lichnosti v mladshem shkol'nom vozraste [Forming of moral experience of a person in junior age] / T. G. Rusakova // Pedagogika. – 2009.– №2.– S. 32. (in Russian)
7. Scherbo A. B. Formy i metody pozaklasnoyi roboty z estetychnoho vyhovannya uchniv [Forms and methods of extra-curricular activity during aesthetic education] /A. B. Scherbo, D.M.Dzhola. – K.: Radyanska shkola. 1972. – 166 s. (in Russian)

Аннотация. В статье раскрыто значение внеклассной и внеурочной работы в формировании эстетической культуры младших школьников. Обосновывается роль эстетического воспитания в процессе развития личности ученика. Освещаются особенности развития морально-ценностных ориентаций у младших школьников и их место в формировании эстетической культуры. Определено место внеклассной и внеурочной работы в единой системе воспитания школьников.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, эстетическая культура, внеклассная работа, внеурочная работа, младшие школьники.

Summary. The article deals with the meaning of out-of-class activity in the process of forming aesthetic culture of junior schoolchildren. The role of aesthetic education in the process of development of the pupil's individuality is grounded. The peculiarities of development of moral-value orientations of in junior pupils and their place in forming of aesthetic culture are lighted. The place of out-of-class and out-of-school activity in the system of education are defined.

Keywords: aesthetic education, aesthetic culture, out-of-class and out-of-school activity, junior pupils.

Стаття надійшла до редакції 04.11.2015

М. Г. Савельєв

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ: АНАЛІЗ ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ

Анотація. Для сучасної системи вищої освіти сьогодні як ніколи важлива проблема якісної підготовки спеціалістів, оскільки у світі складається ситуація, коли просто освіта нічого не вирішує. Для створення сучасної економіки і суспільних відносин взагалі, для розвитку соціальної і культурної сфер суспільства, необхідна тільки якісна освіта – гарантія багатства і процвітання будь-якої країни. Відповідно до професійної компетентності вчителя, його практичної підготовки сучасні вимоги набувають більш вираженого характеру. Підготовка майбутніх вчителів технологій потребує з'ясування вікових особливостей, із якими пов'язується продуктивність і ефективність людини в галузі професійної компетентності.